

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN–HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA–KNOWLEDGE DATABASE

SZILASI, Ildikó Hermina

Varázslók földjén / In the Land of Sorcerers

Eredeti közlés /Original publication:

National Geographic, 2010, 8. évf., 6. szám, június, 131–136. old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR – 000.002.686

Dátum/Date: 2018. február / February 18.

filename: szilasi_2010_MagikusKongo

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

SZILASI, Ildikó Hermina: Varázslók földjén / In the Land of Sorcerers,

AHU MATT, 2018, pp. 1–9. old., No. 000.002.686, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Közkönyvtárakban / In public libraries

Kulcsszavak / Key words

magyar Afrika–kutatás, Torday Emil (1875–1931) jeles Afrika-kutató etnológus és terepmunkás élete és tevékenysége dióhéjban

African research in Hungary, life and activity of Emil Torday (1875-1931), a prominent Africa-researcher ethnologist and fieldworker in a nutshell

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK-, DOKU-
MENTUM- ÉS ADAT-TÁR / THE FIRST HUNGARIAN FREE
ELECTRONIC SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS,
STUDIES, COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* Magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára / Writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* Az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött. / The materials in the database are free but access or downloading are subject to registration.

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig. / The African–Hungarian Union is a non–profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

VARÁZSLÓK FÖLDJÉN

írta: SZILASI Ildikó Hermina

National Geographic, 2010, 8. évf., 6. szám, június, 131–136. old.

Rafiaszoknya és -parókában táncoló pende férfiak. Torday páratlan dokumentációs értékű fotográfiáinak zömét a londoni British Múzeumban és a Királyi Antropológiai Intézet őrzi, de egy nyolcvan képből álló gyűjtemény a budapesti Néprajzi Múzeumba került

Álmodhat-e másról a 19. század utolsó éveiben egy húszéves brüsszeli banktisztviselő, mint hogy Henry Morton Stanley és David Livingstone nyomában híres felfedezőként hódítja meg Afrikát? Az 1875. június 22-én, Budapesten született Torday Emilt világéletében a földrajz és a társadalomtudományok lelkesítették – olyannyira, hogy végül elérte: négyéves köztisztviselői külszolgálatra mehessen az akkori belga

gyarmat, Kongó Szabad Állam keleti részére, Katangába. Szabadidejében Torday felfedező-utakat tett, vadászgatott és hosszabb időt töltött a luba népcsoport területén, sőt még nyelvüket is megtanulta; afrikai útjai végeztével így már nyolc nyelvjárást beszélt. Kongó keleti határán földerítette az Akalonga-fokot, melyet Livingstone tűzött ki brit–belga határpontként a Tanganyika-tónál, és ezzel ő is felfedezővé vált.

Második útján (1905–1906) a kongói Kasai kereskedelmi társaságának küldöttjeként a Kwango és Kwilu közti vidéket utazta be, egészen az angolai határig, hogy új érdekeltségeket és telephelyeket kutasson föl megbízóinak. Munkájának körülményeiről árulkodik, hogy Kolokotóban a helyi törzsfőnök-varázsló méreggel akarta megölni – attól tartván, hogy az európai az ő misztikus hatalmát veszélyezteti. *„Megkaptam szívélyes leveledet. Csak pár mondatot írok, mivel roppant fáradt vagyok a nagy úttól: több mint egy hónapja sátrazom és napi húsz mérföldet gyalogolok”* – írta 1906. szeptember 15-én kelt levelében Luchimából Thomas Athol Joyce-nak, a londoni British Museum etnográfusának. Kettejük gyümölcsöző együttműködése révén Torday 1907 és 1909 között harmadszor indulhatott kongói gyűjtőútra – immáron a British Museum megbízásából! Tudományos szempontból ezek a kutatásai a legjelentősebbek, s ezen az expedíción már társai is voltak: Norman Hardy festőművész hat hónapig tartott vele, míg Melville William Hilton-Simpson végig elkísérte. Kongóban írt jegyzeteit Torday Emil Londonba postázta, ahol Joyce szakirodalmi háttérkutatások alapján kiegészítette, majd kiadatta azokat – így számos fontos publikáció és monográfia jelent meg kettejük neve alatt.

Harmadik expedíciójának utolsó harmadában Torday a Kasai és Loange folyók közt elterülő, még földerítetlen tájakat járta be. Ekkor támadt rá egy orrszarvú, és olyan súlyosan megsebesítette, hogy élete végéig mankóra szorult. Torday ezután Londonba költözött, ahol tudományos, irodalmi és múzeumi munkát végzett.

A Királyi Antropológiai Intézet és a Folklorisztikai Társaság választmányi tagjaként és a Magyar Földrajzi Társaság levelező tagjaként a londoni magyar közösség egyik vezető egyénisége lett, de Afrikába már soha többé nem tért vissza. 1931. május 9-én halt meg, alig 56 évesen. Közel hatvan publikáció, kilenc könyv, néprajzi tárgyak sokasága és egy több mint háromezer fotográfiából álló gyűjtemény őrzi az elfeledett magyar felfedező emlékét.

A világhálón: A magyar Torday-Kongó expedíció 2009 nyarán járt azoknál a kongói népcsoportoknál és helyszíneken, ahol Torday fontos kutató- és gyűjtőmunkákat végzett – www.kongoexpedicio.hu

Bunda asszony, maniókás kosárral a fején. A nő mellkasán látható hegtetoválás a származásáról és társadalmi helyzetéről is árulkodik. „Egyedüli különbség törzs és törzs között a cikatrizációban mutatkozik, a sokféle rajzú vágott sebek forradásaiban” – írja *Bolyongások Afrikában* című könyvében Torday.

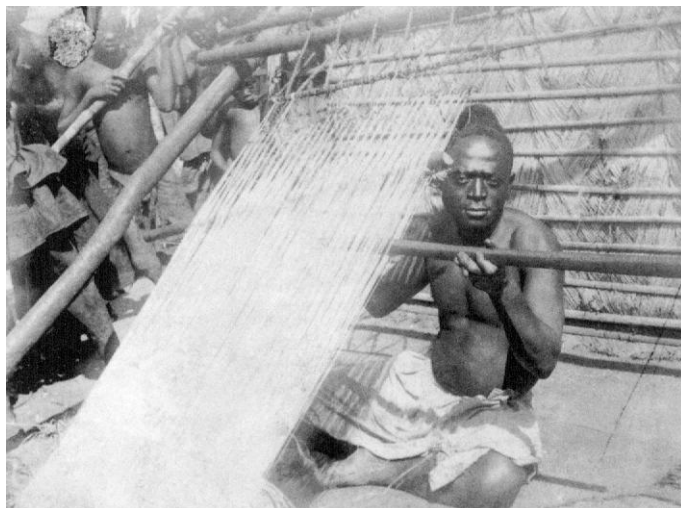
Fényképezőgépét kizárólag tudományos munkájához használta – ő maga ritkán állt modellt, s élményeinek megőrkítését sem tartotta fontosnak. A fotográfia pusztán technikai eszköz volt számára, hogy objektíven rögzíthesse a kulturális állapotokat. Ha Torday mégis feltűnik némelyik fotón, többnyire trópusi sisakot visel.

Tordayék többnyire vasat vittek magukkal „készpénz” gyanánt (fent). „Egy hatvan centiméteres, közel két kilogrammos vasrúd körülbelül egy frankot ért, s nekünk annyit kellett vinnünk, hogy fussa belőle a teherhordók fizetésére, élelemre és néprajzi tárgyak vásárlására a British Museum számára.”

A falu apraja-nagyja eljött, ha a busongók táncot rendeztek a gyászydőszakok végén vagy az új tisztségviselők megválasztása után A fotó 1908-ban, KotApe uralkodása idején készült Mushengében, Kuba Királyság fővárosában.

A rafiaszövés az egyik legfontosabb tevékenység a kuba nép több alcsoportjánál, így a busongóknál és a ngongóknál is. Ez a ngongó férfi rafiapálma szárított rostjaiból sző nyers szövetet, amelyet különféle technikákkal díszítenek, hímeznek, színeznék tovább más nők és férfiak. A változatos geometrikus motívumokkal hímzett *shoowa* vagy a rátétes technikájú szőttesek a kubák művészi képességeit bizonyítják. Torday Emil úgy tartotta, hogy szövés és fafaragás terén a busongóknak nem akad párjuk az egész afrikai kontinensen.

(Fotók: Torday Emil, M. W. Hilton-Simpson, a British Museum szíves engedélyével.)

A Szerkesztő jegyzete / A Note by the Editor

Eme írás szerzője is átveszi a Torday Emil munkásságával kapcsolatos rossz adatokat. A jeles magyar etnológus életműve valójában nyolc (8) könyvből és kb. száz (100) publikációból áll. Utóbbinak mintegy fele önálló közlemény, másik fele könyvismertetés. Lásd műveinek listáját a Magyar Afrika Tudástár elektronikus könyvtárban (internet).
(B. Sz.)